

Samenvatting

Interventies, gericht op het verbeteren van de cognitieve vaardigheden, kunnen leiden tot een betere sociale aanpassing en vermindering van recidive bij (ex-) gedetineerden. Omdat dergelijke programma's in Nederland niet beschikbaar zijn, heeft de Werkgroep Interventies van het programma Terugdringen Recidive besloten het in Engeland effectief gebleken programma - Enhanced Thinking Skills (ETS)- te vertalen (ETS-Cova) en in Nederland in te voeren.

Het programma bestaat uit 20 sessies van circa twee uur en wordt groepsgewijs aangeboden. Er vinden twee sessies per week plaats. De totale duur van de interventie bedraagt ongeveer tien weken. Elke groep bestaat maximaal uit 12 deelnemers.

Om te bepalen of ETS-Cova ook in de Nederlandse situatie uitvoerbaar is, werd het programma eerst op acht locaties uitgetest. Binnen elke locatie is per trainingsgroep een pilotcoördinator aangesteld die verantwoordelijk is voor de lokale voorbereiding en uitvoering van de interventie.

In het kader van de testfase zijn drie landelijk werkende interventiecoördinatoren aangetrokken, die worden aangestuurd door de projectleider van de werkgroep Interventies. Hun taak bestaat o.a. uit het coachen van de trainers en het zicht houden op de voorbereidingen en uitvoering van de training op de locaties. Daarnaast verzorgen zij ook een aantal trainingen.

Door middel van een procesevaluatie is nagegaan hoe de in- en uitvoering van het programma is verlopen, welke knelpunten zich daarbij hebben voorgedaan en of het programma is uitgevoerd zoals in de handleiding is aangegeven.

De invoeringsfase

De invoering van de interventie is traag op gang gekomen en moeizaam verlopen. Op sommige pilots hadden andere activiteiten duidelijk meer prioriteit dan ETS-Cova, was er weinig draagvlak voor het introduceren van het programma of beschikte de pilotcoördinator over te weinig mandaat om zaken goed te regelen. Doordat de interventiecoördinatoren vanwege tussentijdse bezuinigingen pas in een laat stadium konden worden aangesteld, hebben zij de pilotcoördinatoren niet kunnen ondersteunen bij de voorbereiding. De projectleider van de Werkgroep Interventies heeft de taken van de interventiecoördinatoren moeten overnemen. Dat heeft geleid tot onduidelijkheden en oponthoud.

Volgens plan zouden tien trainers aangetrokken worden, gelijkmatig afkomstig uit het gevangeniswezen en de reclassering. Uiteindelijk zijn acht trainers gevonden, waarvan er één afkomstig was uit het gevangeniswezen. Hierdoor hebben de interventiecoördinatoren veel meer trainingen moeten geven dan vooraf was voorzien.

Voor de werving van deelnemers is vooraf een aantal criteria opgesteld (18 jaar of ouder, een geldige verblijfsstatus, een redelijke kennis van de Nederlandse taal, in een groep kunnen functioneren en geen al te lang strafrestant hebben na beëindiging van het programma). Op de meeste pilots is bij de werving van de deelnemers nauwelijks gekeken naar de beheersing van de Nederlandse taal en het sociaal functioneren.

Om de geschiktheid voor deelname aan het programma in te schatten werd gebruik gemaakt van de RISc. In principe zouden personen die een gemiddeld recidiverisico en een tekort aan cognitieve vaardigheden hadden aan de training kunnen deelnemen. Om de groepen op tijd vol te krijgen werden bij sommige pilots personen, die niet aan de criteria voldeden maar door de begeleiders wel geschikt geacht werden, toch toegelaten tot de training. Ondanks de opstartproblemen zijn uiteindelijk 91 van de geplande 96 deelnemers geselecteerd.

De uitvoering van de interventie

Op de pilots waar bij de selectie van de deelnemers expliciet was gelet op de motivatie van de deelnemers is de uitvoeringsfase volgens trainers en deelnemers beter verlopen dan op de andere pilots. Het extrinsiek motiveren van kandidaten om deel te nemen aan het programma door het aanbieden van positieve of negatieve *incentives* bleek in de praktijk minder goed te werken.

De pilots waar men ervaring had met het geven van trainingen, het personeel goed geïnformeerd was en ook het belang van ETS-Cova inzag kenden minder problemen dan de andere pilots. Ook de inzet, betrokkenheid en sturingsmogelijkheden van de pilotcoördinator en de mate waarin ETS-Cova binnen de organisatie gedragen werd, bleken van invloed te zijn op het verloop van de trainingen.

Ondanks de aanloopproblemen hebben uiteindelijk 70 van de oorspronkelijke 91 deelnemers (77%) de training afgerond. Het uitvalpercentage lag bij de intramurale groepen (13%) duidelijk lager dan bij de groepen reclasseringscliënten (42%). Niet de cognitieve vaardigheden maar de mate van sociaal functioneren blijkt bepalend te zijn voor het met succes afronden van de training.

Belangrijkste redenen van uitval waren herhaaldelijke afwezigheid, storend gedrag tijdens de training en gebrek aan motivatie.

De vraag welke kosten gemoeid zijn met het uitvoeren van ETS-Cova kon in de procesevaluatie niet beantwoord worden omdat de daarvoor benodigde informatie nog niet beschikbaar was.

Het ETS-Covaprogramma

Voor de effectiviteit van ETS-Cova is het van groot belang dat het programma precies zo uitgevoerd wordt als in de handleiding is beschreven en de trainers over de vereiste vaardigheden beschikken. Op vrijwel alle pilots is het programma uitgevoerd zoals is voorgeschreven. Uit de analyse van de video-opnames van de trainers en de evaluaties van de sessies bleek dat de trainers in (ruim) voldoende mate beschikten over de vereiste vaardigheden.

Zowel de pilotcoördinatoren, deelnemers als trainers gaven aan tevreden te zijn over ETS-Cova. Volgens de trainers was het aantal sessies ontoereikend om de volledige trainingsstof goed te behandelen. De tijd die voor de sessies was uitgetrokken vond men te kort om de voorgeschreven stof te kunnen behandelen en ook miste men tijdsindicaties voor de behandeling van bepaalde onderdelen.

Om op termijn de effecten van de training te kunnen nagaan werd aan de deelnemers zowel voorafgaande als na afloop van de training een uitgebreide set vragenlijsten voorgelegd. Vanwege het grote aantal vragen haakten sommige deelnemers tussentijds af of vulde men vragen 'blind' in.

Aanbevelingen

Omdat de voorbereiding en de uitvoering van het uittesten van ETS-Cova op een aantal onderdelen met problemen gepaard is gegaan verdient het aanbeveling om de eerste testfase een vervolg te geven. Ten behoeve van een succesvolle voortzetting van de testfase zou daarbij moeten worden uitgegaan van de intrinsieke motivatie van instellingen om mee te doen. Met het oog op het bereiken van de juiste doelgroep zou bij de werving meer aandacht moeten uitgaan naar de motivatie, de intellectuele vermogens en de taalvaardigheid van de deelnemers. Omdat met name het sociaal functioneren van deelnemers een voorspellende waarde blijkt te hebben voor

succesvolle participatie in het ETS-Cova programma, is het van belang om naast de totale RISc-score en de cognitieve vaardigheden vooral ook de score op het onderdeel 'sociaal functioneren' in de selectie van deelnemers te betrekken.

In het licht van de conclusies is het verder aan te bevelen om te investeren in de werving van nieuwe trainers, bij voorkeur afkomstig uit het gevangeniswezen.

Met het oog op de uitvoering van het programma is het gewenst om de duur van een trainingssessie uit te breiden naar 2,5 uur en in de handleiding tijdsindicaties per onderdeel op te nemen.

Om de invloed van en de kwaliteit van het programma zo goed mogelijk te kunnen bepalen dienen de trainers, pilot- en interventiecoördinatoren terdege doordrongen te zijn van het belang van registraties en evaluaties. Tenslotte wordt aanbevolen om te onderzoeken of de huidige zeer uitgebreide vragenlijsten ten behoeve van de evaluatie van het trainingsprogramma aangepast c.q. ingekort kunnen worden.